

سنجش مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه

ویدا صیفوری

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ مربی امور آموزشی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه رازی کرمانشاه
saifouri.v@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۶/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۱/۲۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی و آگاهی از مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه انجام شده است.

روش: این پژوهش از نوع کاربردی است و به روش پیمایشی انجام گرفته است. پرسشنامه حاوی ۲۷ سؤال در قالب سه بخش شامل یک بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی و دو بخش مهارت‌ها و عادات مطالعه است که هر کدام در ۱۰ حیطه با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد نمره گذاری شده است. سطح معنی داری $P \leq 0/05$ در نظر گرفته شد. به منظور انجام آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون مجذور کا و آزمون تی و برای تحلیل آن‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شد.

یافته‌ها: براساس نتایج به دست آمده، عمده مشکلات دانشجویان به ترتیب در زمینه عدم غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه، نداشتن مطالعه کاربردی و خلاقانه، عدم توانایی در مدیریت زمان، عدم توانایی در مطالعه انتقادی و دقیق خوانی و مطالعه باری به هر جهت بود. در نهایت، به نظر رسید دانشجویان در زمینه‌های درک مطلب، عادات مطالعه و یادداشت‌برداری حین مطالعه در مقایسه با سایر موارد وضعیت مناسب‌تری دارند.

اصالت/ارزش: از دلایلی که بعضی دانشجویان از تلاش خود نتیجه مطلوبی به دست نمی‌آورند، نداشتن آگاهی از شیوه مطالعه و مهارت‌های مربوط به آن است. اصول اصلی مطالعه شامل مواردی هستند که با دانستن و به کارگیری آن‌ها می‌توان بازده مطالعه را بالا برد. این پژوهش با توجه به اهمیت تعیین مهارت‌های مطالعه دانشجویان و ارتباط آن با امور تحصیلی دانشجویان انجام گرفته است.

کلیدواژه‌ها: مهارت‌های مطالعه، عادات مطالعه، دانشجویان، دانشگاه رازی کرمانشاه

مقدمه

مطالعه، یک فعالیت پیچیده است و هیچ روشی به تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی همه موقعیت‌ها باشد. شیوه مطالعه را باید با انتخاب و ترکیب فنون و روش‌های مختلف خواندن برگزید (نوریان^۱، ۲۰۰۶). موفقیت تحصیلی در دانشگاه‌ها مرهون تلاش مؤثر، مطالعه صحیح و مدیریت زمان است. یکی از دلایلی که بعضی دانشجویان از تلاش خود نتیجه مطلوبی به دست نمی‌آورند نداشتن آگاهی از شیوه مطالعه و مهارت‌های مربوط به آن است. بهبود و توسعه عملکرد تحصیلی فراگیران یکی از اهداف اصلی مراکز آموزشی می‌باشد، زیرا عملکرد تحصیلی افراد اساس موفقیت و پیشرفت در هر مقطعی محسوب می‌گردد. عملکرد تحصیلی افراد متأثر از عوامل مختلفی است که یکی از این عوامل، عادات یا مهارت‌های مطالعه افراد می‌باشد (سیروهی^۲، ۲۰۰۴). مهارت‌ها یا راهبردهای مطالعه شامل افکار و رفتارهای نهان و آشکاری است که با موفقیت در یادگیری مرتبط هستند و می‌توانند از طریق مداخلات آموزشی تغییر یابند (خدیوزاده^۳، ۲۰۰۴). همچنین این مهارت‌ها یا راهبردها به صورت هر فعالیت شناختی یا رفتاری که فرآیند ذخیره، بازیابی و استفاده از دانش یا آموخته‌ها را تسهیل می‌نماید، تعریف شده است (دیروسیس^۴، ۲۰۰۴). از آنجایی که دانشجویان در طول مدت تحصیل خود با حجم متنوعی از مطالب جدید و تخصصی روبه‌رو می‌شوند که فراگیری و به حافظه سپردن آن‌ها کاری دشوار به نظر می‌رسد و نیز با توجه به این که با گسترش علم، یادگیری تمامی آن‌ها نیازمند صرف زمان و داشتن برنامه‌ریزی می‌باشد، بدیهی است که عدم انتخاب روش مطالعه صحیح و عدم استفاده از مهارت‌های مطالعه نه تنها سبب از بین رفتن انرژی و وقت آن‌ها و نیز گرایش به سمت عادت‌های بد مطالعه می‌شود؛ بلکه خود می‌تواند یکی از علل مهم عقب‌ماندگی تحصیلی باشد و نیز می‌تواند اکثر دانشجویان را دچار سردرگمی و اضطراب نموده و عملکرد آن‌ها را در امتحانات تحت تأثیر قرار دهد. هدف از این پژوهش بررسی مهارت‌ها و عادت‌های مطالعه دانشجویان، تشخیص نارسایی‌های احتمالی موجود در روش‌های مطالعه آنان است تا با شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آن گامی در جهت پیشبرد اهداف آموزشی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی کشور برداشت. زیرا به عقیده کارشناسان، شناخت مهارت‌ها و راهبردهای مطالعه گامی اساسی

1. Nourian

2. Sirohi

3. Khadivzade

4. Derossis

برای مداخلات آموزشی مناسب می‌باشد و موفقیت دانشجویان را از طریق تعیین نقاط قوت و ضعف مطالعه و تأمین مداخلات مناسب ارتقا می‌بخشد (وینشتاین^۱، ۲۰۰۰).

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان و رشته تحصیلی آنان ارتباط معنی‌داری وجود دارد.
۲. بین مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان و جنسیت آنان ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی است و به روش پیمایشی انجام گرفته است. نمونه آماری مورد پژوهش در این مطالعه ۱۷۳ نفر از دانشجویان مشغول به تحصیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۰-۸۹ در مقطع کارشناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه بودند. برای گردآوری داده‌ها از برخی سؤالات پرسشنامه^۲ (CSI) برای سنجش مهارت‌های مطالعه و از پرسشنامه^۳ (PSSHI) برای بررسی عادات مطالعه دانشجویان استفاده شد. پرسشنامه حاوی ۲۷ سؤال در قالب سه بخش شامل یک بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی و دو بخش مهارت‌ها و عادات مطالعه است که هر کدام در ۱۰ حیطه مورد بررسی قرار گرفتند. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات متخصصان و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، $\alpha=0/89$ محاسبه گردید. پرسش‌ها با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد و به ترتیب با نمرات ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شد. میانگین نمرات، نشان‌دهنده عادات و مهارت‌ها مطالعه دانشجویان بود. سطح معنی‌داری $P \leq 0/05$ در نظر گرفته شد. به منظور انجام آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون مجذور کا و آزمون تی و برای تحلیل آن‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شد.

یافته‌ها

اطلاعات به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به فرضیه‌های پژوهش به شرح ذیل می‌باشد.

1. Weinstein

2. Cognitive Style Index

3. Palsane & Sharma Study

یافته‌های حاصل از پژوهش در زمینه توزیع فراوانی جنسیت نشان می‌دهد که از ۱۷۳ نفر نمونه مورد پژوهش ۹۸ نفر (۵۶/۶ درصد) زن و ۷۵ نفر (۴۳/۴ درصد) را مرد تشکیل می‌دهد. در جدول ۱ توزیع فراوانی مهارت‌های مطالعه دانشجویان از نظر متغیرهای مورد نظر نشان داده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی مهارت‌های مطالعه دانشجویان

میانگین \bar{x}	n	مهارت‌های مطالعه					
		خیلی زیاد ۵	زیاد ۴	متوسط ۳	کم ۲	خیلی کم ۱	
۲/۳۷	۱۷۳	۱۷	۱۹	۳۷	۵۷	۴۳	مدیریت زمان
۲/۷۷	۱۷۳	۲۳	۲۳	۵۴	۳۸	۳۵	تمرکز حین مطالعه
۳/۳۲	۱۷۳	۴۷	۳۱	۳۹	۲۸	۲۸	یادداشت‌برداری
۲/۱۲	۱۷۳	۸	۱۷	۳۵	۴۲	۷۱	مطالعه کاربردی و خلاقانه
۲/۴۱	۱۷۳	۱۳	۱۴	۴۴	۶۳	۳۹	مطالعه با پردازش عمیق
۳/۱۸	۱۷۳	۲۹	۳۶	۵۷	۴۰	۱۱	درک مطلب
۲/۴۷	۱۷۳	۱۰	۲۷	۳۵	۴۷	۵۴	خودآزمایی
۳/۷۹	۱۷۳	۴۹	۵۳	۲۸	۲۰	۲۳	تکرار و حفظ مطالب
۱/۹۰	۱۷۳	۵	۱۰	۳۲	۴۳	۸۳	غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه
۲/۸۶	۱۷۳	۲۳	۳۳	۴۶	۳۹	۳۲	نظارت بر روند مطالعه
۲/۷۲							میانگین کل

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین \bar{x} در حیطه‌های مختلف در رابطه با میزان مهارت‌های مطالعه دانشجویان نشان می‌دهد که بیش‌ترین میانگین به گزینه «تکرار و حفظ مطالب» با ۳/۷۹ و کم‌ترین میانگین مهارت مطالعه به «غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه» با ۱/۹۰ اختصاص یافت. همچنین با توجه به مقدار به‌دست آمده از میانگین کل (۲/۷۲) نشان می‌دهد که مهارت‌های مطالعه جامعه مورد پژوهش پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد.

جدول ۲ نشان‌دهنده میزان آشنایی دانشجویان با عادات مطالعه از نظر شیوه‌های مختلف مطالعه است.

جدول ۲. توزیع فراوانی عادت‌های مطالعه دانشجویان

میانگین x	n	عادات مطالعه					
		خیلی زیاد ۵	زیاد ۴	متوسط ۳	کم ۲	خیلی کم ۱	
۲/۷۶	۱۷۳	۱۵	۳۳	۵۱	۴۴	۳۰	مطالعه روزانه و مستمر
۳/۵۳	۱۷۳	۵۴	۴۰	۴۳	۱۶	۲۰	عبارت‌خوانی
۲/۵۴	۱۷۳	۲۷	۱۴	۳۶	۴۵	۵۱	تندخوانی
۲/۳۹	۱۷۳	۱۳	۲۹	۳۰	۴۲	۵۹	دقیق‌خوانی
۲/۸۶	۱۷۳	۳۱	۴۷	۶۶	۱۸	۱۱	مطالعه تخصصی
۱/۹۳	۱۷۳	۷	۱۲	۲۰	۵۸	۷۶	مطالعه انتقادی
۲/۹۴	۱۷۳	۲۹	۲۴	۵۹	۳۰	۳۱	مطالعه سطحی
۲/۸۰	۱۷۳	۱۴	۳۳	۵۳	۵۱	۲۲	مطالعه هیجانی
۲/۴۵	۱۷۳	۱۰	۲۶	۳۴	۶۵	۳۸	باری به هر جهت
۲/۴۷	۱۷۳	۱۱	۱۹	۴۹	۵۶	۳۸	مطالعه برای لذت
۲/۶۷							میانگین

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین x در حیطه‌های مختلف آشنایی با عادات مطالعه دانشجویان نشان می‌دهد که بیش‌ترین میانگین به گزینه «عبارت‌خوانی» با ۳/۵۳ و کم‌ترین میانگین عادات مطالعه به «مطالعه انتقادی» با میانگین ۱/۹۳ اختصاص یافت. همچنین با توجه به مقدار به‌دست آمده از میانگین کل (۲/۶۷) نشان می‌دهد که عادات مطالعه جامعه مورد پژوهش کم‌تر از میانگین به‌دست آمده می‌باشد.

در جداول ۳ و ۴ سعی شده تا مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی مورد بررسی قرار گیرد.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار نمرات مهارت‌های مطالعه دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی

انحراف معیار	میانگین \bar{x}	جمع n	مهارت‌های مطالعه رشته تحصیلی
۰/۹۳	۲/۸۱	۳۰	اقتصاد
۰/۱۲	۳/۰۵	۲۵	حسابداری
۰/۲۷	۲/۵۱	۲۰	جامعه‌شناسی
۰/۱۰	۲/۸۵	۲۶	روان‌شناسی
۰/۰۸	۲/۴۴	۲۷	علوم سیاسی
۰/۱۳	۲/۷۶	۲۰	کتابداری
۰/۱۰	۲/۶۳	۲۵	مشاوره
	۲/۷۲	۷۳	جمع

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین و انحراف معیار در رابطه با اظهار نظر جامعه مورد پژوهش در مورد میزان به کارگیری مهارت‌های مطالعه در رشته‌های مختلف تحصیلی نشان می‌دهد رشته حسابداری با میانگین ۳/۰۵ بیش‌ترین و رشته علوم سیاسی با میانگین ۲/۴۴ کم‌ترین مهارت را در مطالعه دارند.

جدول ۴. میانگین و انحراف معیار نمرات عادات مطالعه دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی

انحراف معیار	میانگین \bar{x}	جمع n	عادات مطالعه رشته تحصیلی
۰/۹۷	۲/۸۹	۳۰	اقتصاد
۰/۱۱	۲/۸۰	۲۵	حسابداری
۰/۱۱	۲/۴۱	۲۰	جامعه‌شناسی
۰/۰۹	۲/۵۳	۲۶	روان‌شناسی
۰/۱۰	۲/۵۸	۲۷	علوم سیاسی
۰/۱۳	۲/۷۱	۲۰	کتابداری
۰/۱	۲/۵۰	۲۵	مشاوره
	۲/۶۷	۷۳	جمع

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین میانگین‌ها در رابطه با اظهار نظر جامعه مورد پژوهش در مورد عادات مطالعه در رشته‌های مختلف تحصیلی نشان می‌دهد رشته اقتصاد با میانگین ۲/۸۹ بیش‌ترین و رشته جامعه‌شناسی با میانگین ۲/۴۱ کم‌ترین عادات را به مطالعه دارند.

به منظور انجام آزمون فرضیه اول پژوهش (به این معنی که بین رشته‌های مختلف تحصیلی جامعه مورد پژوهش در دانشکده علوم اجتماعی از نظر مهارت‌ها و عادات مطالعه اختلاف معنی‌داری وجود دارد) از آزمون مجذور کای استفاده گردید. برای این کار میانگین اظهار نظر جامعه مورد پژوهش در مورد آشنایی با مهارت‌ها و عادات مطالعه که با استفاده از مقیاس لیکرت به دست آمده بود در سطح درجه آزادی $\alpha = 0/05$ مورد آزمون قرار گرفت. همچنین از آزمون تی با چند جامعه مستقل استفاده شد. در این جا هدف ما آزمون یکسانی در رشته‌های مختلف تحصیلی است. برای این کار از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده کرده‌ایم. فرض مورد آزمون $(H_1: \mu_1 = \mu_2 = \dots = \mu_k)$ می‌باشد که در آن k تعداد رشته‌های تحصیلی است. چنانچه به ازای حداقل یک $(\mu_j \neq \mu_i, j \neq i)$ باشد، فرض صفر رد شده و نشان‌دهنده وجود اختلاف معنی‌دار از لحاظ مهارت‌ها و عادات مطالعه بین رشته‌های تحصیلی است. از آنجایی که سطح معنی‌دار بودن (sig) به دست آمده در این آزمون صفر می‌باشد، بنابراین نتیجه می‌گیریم بین رشته‌های تحصیلی از نظر مهارت‌ها و عادات مطالعه اختلاف معنی‌داری وجود دارد. جدول ۵ نشان‌دهنده تفاوت دختران و پسران در حیطه‌های مختلف مهارت‌ها و عادات مطالعه در بین جامعه مورد پژوهش می‌باشد که بر اساس یافته‌ها بیش‌ترین تفاوت در حیطه یادداشت‌برداری و تکرار و حفظ مطالب می‌باشد که میانگین مهارت دختران بیش‌تر از پسران می‌باشد. همچنین توانایی غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه و درک مطلب در پسران بیش‌تر از دختران است. دختران بیش‌تر عادت به مطالعه روزانه و مستمر و عبارت‌خوانی دارند در حالی که پسران عادت به تندخوانی دارند.

جدول ۵. میانگین نمرات مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان در حیطه‌های مختلف به تفکیک جنسیت

t-test	میانگین \bar{x}	n	پسرها	دخترها	مهارت‌های مطالعه
۰/۲۴	۲/۳۷	۱۷۳	۱/۳۷	۱/۱۰	مدیریت زمان
۰/۴۰	۲/۷۷	۱۷۳	۱/۵۶	۱/۲۱	تمرکز حین مطالعه
۰/۳۹	۳/۳۲	۱۷۳	۱/۱۱	۲/۲۱	یادداشت‌برداری
۰/۱۷	۲/۱۲	۱۷۳	۱/۰۷	۱/۰۵	مطالعه کاربردی و خلاقانه
۰/۲۶	۲/۴۱	۱۷۳	۱/۰۹	۱/۳۲	مطالعه با پردازش عمیق
۰/۴۴	۳/۱۸	۱۷۳	۱/۷۳	۱/۴۵	درک مطلب
۰/۲۹	۲/۴۷	۱۷۳	۱/۱۳	۱/۲۴	خودآزمایی
۰/۴۰	۳/۷۹	۱۷۳	۱/۱۱	۲/۶۸	تکرار و حفظ مطالب
۰/۱۳	۱/۹۰	۱۷۳	۱/۱۵	۰/۷۵	غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه
۰/۲۳	۲/۸۶	۱۷۳	۱/۳۹	۱/۴۷	نظارت بر روند مطالعه
۰/۰۷	۲/۷۶	۱۷۳	۰/۹۹	۱/۷۷	مطالعه روزانه و مستمر
۰/۴۳	۳/۵۳	۱۷۳	۱/۰۳	۲/۵۰	عبارت‌خوانی
۰/۰۹	۲/۵۴	۱۷۳	۱/۴۲	۰/۹۷	تندخوانی
۰/۱۱	۲/۳۹	۱۷۳	۱	۱/۳۹	دقیق‌خوانی
۰/۲۶	۲/۸۶	۱۷۳	۱/۳۷	۱/۴۹	خواندن تخصصی
۰/۰۰۳	۱/۹۳	۱۷۳	۰/۷۳	۰/۵۰	خواندن انتقادی
۰/۴۵	۲/۹۴	۱۷۳	۱/۴۴	۱/۵۰	سطحی
۳۱	۲/۸۰	۱۷۳	۱/۵۳	۱/۲۷	هیجانی
۰/۲۱	۲/۴۵	۱۷۳	۱/۱۵	۱/۳۰	باری به هر جهت
۰/۱۹	۲/۴۷	۱۷۳	۱/۲۶	۱/۲۱	خواندن با لذت
۲/۶۹۵	۲/۷۲	۱۷۳	میانگین		

با توجه به نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین میانگین‌ها و آزمودن فرضیه دوم پژوهش مبنی بر بررسی اختلاف بین جنسیت از نظر مهارت‌ها و عادات مطالعه که از آزمون تی دونمونه‌ای مستقل استفاده شده است.

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{sp \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$

و فرض برابری واریانس‌ها می‌باشد که در آن \bar{X}_1 میانگین نمونه اول، \bar{X}_2 میانگین نمونه دوم، n_1 مقدار نمونه اول، n_2 مقدار نمونه دوم و sp واریانس مشترک دونمونه می‌باشد. فرض اولیه آزمون‌های تی، نرمال بودن جامعه است. اما از آنجایی که طبق قضیه حد مرکزی وقتی $n \rightarrow \infty$ هر توزیعی به توزیع نرمال میل می‌کند. در بررسی این فرض پژوهش با توجه به $n = 173$ از یکی از آزمون‌های تی (آزمون فوق) استفاده شده است.

$$\begin{cases} H_0: \mu_1 = \mu_2 & \text{فرض مورد آزمون} \\ H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \end{cases}$$

می‌باشد. با توجه به این که مقدار سطح معنی‌داری به‌دست آمده $0/240$ - می‌باشد؛ فرض صفر را رد کرده و نتیجه می‌گیریم که بین جنسیت از نظر مهارت‌ها و عادات مطالعه اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری

با توجه به میانگین به‌دست آمده از نمرات مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان در حیطه‌های مختلف (۲/۶۹۵) می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی از نظر مهارت‌ها و عادات مطالعه پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد که این به پژوهش محمدی (۱۳۸۵) و فریدونی (۱۳۸۶) نزدیک است که هر یک در تحقیقات جداگانه‌ای به این نتیجه رسیدند که وضعیت عادات مطالعه دانشجویان مورد پژوهش در حد متوسط است و شیوه مطالعه آن‌ها از کیفیت مطلوبی برخوردار نیست. حسینی (۱۳۸۵) در مطالعه‌ای مشابه دریافت که فقط ۳۰/۷ درصد از دانشجویان از نظر مهارت مطالعه در وضعیت خوبی بودند.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد توانایی غلبه بر عوامل مداخله‌گر و استرس‌زا حین مطالعه و درک مطلب در پسران بیش‌تر از دختران است. نوریان (۱۳۸۳) در دانشگاه علوم پزشکی زنجان در پژوهشی با عنوان «تعیین وضعیت عادات و مهارت‌های مطالعه دانشجویان پزشکی زنجان» گزارش نموده است که دانشجویان دختر در زمینه‌های عادات مطالعه و یادداشت‌برداری وضعیت مناسب‌تری داشته و در بعضی مهارت‌ها، وضعیت دانشجویان پسر بهتر بوده است. در حالی که در این پژوهش این نتیجه به‌دست آمد که دختران علاوه بر مهارت یادداشت‌برداری در تکرار و حفظ مطالب وضعیت مناسب‌تری نسبت به پسران دارند.

همچنین بررسی راهبردهای مطالعه دانشجویان در یک پژوهش در سال ۲۰۰۷ در کشور هنگ‌کنگ تفاوت‌های واضحی را بین راهبردهای مطالعه دانشجویانی که از موفقیت تحصیلی بالاتری برخوردار بودند در مقایسه با سایر دانشجویان نشان داد. در این مطالعه نگرش و انگیزش دو عامل مهمی بود که دانشجویان موفق را از دانشجویان ناموفق متمایز می‌ساخت. در این مطالعه پیشنهاد شده بود که با انجام مداخلات آموزشی راهبردهای مطالعه دانشجویان تغییر یابد (خدیوزاده، ۲۰۰۸). علاوه بر این حقانی (۱۳۸۷) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در یک مطالعه با بررسی تأثیر یک دوره آموزش کارگاهی مهارت‌های مطالعه بر استفاده از راهبردهای مطالعه نشان داد که آموزش ارائه شده بر بهبود مهارت‌های مطالعه و یادگیری دانشجویان مؤثر بوده است. به‌طور کلی نتایج به‌دست آمده در این تحقیق، قابلیت انطباق با تحقیقات فوق‌الذکر را دارد اما با این حال، با توجه به ویژگی‌های مختلف تیپ‌های دانشجویی در سطح کشور، به‌نظر می‌رسد با انجام مطالعات مشابه در حجم نمونه‌های بیش‌تر بتوان به نتایج قابل‌تعمیمی در سطح کل دانشجویان کشور دست یافت. از آنجایی که به عقیده محققان، عادات و مهارت‌های مطالعه قابل آموزش بوده، می‌توان آن‌ها را آموخت (فرانکلین^۱، ۲۰۰۶).

پیشنهادها

- آموزش مهارت‌ها و عادات مطالعه به‌صورت ارائه واحد در کلاس‌های آموزش یا برگزاری کارگاه‌ها در برنامه آموزشی رشته‌های دانشگاهی طراحی و برنامه‌ریزی گردد

1. Franklin

تا دانشجویان در بدو ورود با این مهارت‌ها آشنایی بیش‌تری یابند که قطعاً در یادگیری بهتر به آنان کمک می‌نماید؛

- برگزاری جلسات مشاوره برای افراد، توزیع جزوه‌های آموزشی و نیز برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اساتید به‌منظور راهنمایی دانشجویان در به‌کارگیری این مهارت‌ها توصیه می‌گردد؛
- کاهش وقفه‌های بین مطالعه و کاهش عوامل حواس‌پرتی حین مطالعه، اولویت‌بندی کارها و صرف نظر کردن از کارهای غیرضروری، تنظیم کردن وقت خواب و کنترل بیش‌تر روی وقت تفریح و اجتناب از سستی و بی‌ارادگی در تصمیم‌گیری نیز می‌تواند در بهبود مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان مؤثر باشد.

منابع

- حسینی، سیدمحمدحسین؛ احمدیه، محمدحسین؛ عباسی شوازی، معصومه و اسلامی فارسانی، شهین (۱۳۸۷). بررسی مهارت‌های مطالعه در دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده بهداشت یزد. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۵ (۲)، ۸۸.
- حقانی، فریبا و خدیوزاده، طلعت (۱۳۸۸). تاثیر دوره آموزش کارگاهی مهارت‌های مطالعه و یادگیری بر ابردهای مطالعه و یادگیری دانشجویان استعداد درخشان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۱)، ۴۰.
- فریدونی مقدم، مالک و چراغیان، بهمن (۱۳۸۸). عادات‌های مطالعه و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشکده پرستاری آبادان. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۶ (۱)، ۲۸.
- محمدی، محمدعلی (۱۳۸۶). بررسی میزان آگاهی از مطالعه کارآمد در دانشجویان دانشگاه‌های شهر اردبیل در سال ۱۳۸۵. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان*، ۹ (۲۶)، ۹۸-۹۳.
- نوریان، عباس‌علی؛ موسوی نسب، سیدنورالدین؛ فهری، آرزو و محمدزاده، اکبر (۱۳۸۵). مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان پزشکی زنجان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۶ (۱)، ۱۰۷.

References

- Derossis, A. M.; Rosa, D. D.; Schwartz, A.; Hauge L. S. & Bordage G. (2004). Study habits of surgery residents and performance on American Board of Surgery In-Training examinations. *Am J Sur*, 188 (3), 230-6.
- Franklin, F. A. (2006). *Study habits of undergraduate education students*. M. A. Dissertation, University of Houston, Houston.

- Khadivzade, T.; Seif, A. A. & Valayi, N. (2004). Relationship of students' study strategies with their personal characteristics and academic background. *IJME*, 4 (2), 53-61.
- Nourian, A. A.; Mousavinasab, N.; Fahri, A. & Mohammadzadeh, A. (2006). Medical student's study skills and habits in Zanjan University of Medical Sciences. *IJME*; 6 (1), 101-7.
- Sirohi, V. (2004). A study of underachievement in relation to study habits and attitudes. *J. Ind Educ*, 14-9, Retrieved June 20, 2006, from: <http://www.ece.msstate.edu/~hagler/May2001/05/Begin.htm>
- Study habits questionnaire (PSSHI). Translated by A. Karame. Tehran: Ravan Tajhiz Sina; Designer and producer of laboratory, Psychology and Rehabilitory Tools. Retrieved July 25, 2010, from: http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/74113880103.pdf
- Weinstein, C. E.; Husman, J. & Dierking, D. R. (2000). *Self regulation interventions with a focus on learning strategies*. In: Boekaerts, M.; Pintrich P. R. & Zeidner, M., Handbook of self regulation. New York: Academic Press..

به این مقاله این گونه استناد کنید:

صیفوری، ویدا (۱۳۹۱). سنجش مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸ (۱)، ۸۹-۱۰۰.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بررسی میزان تأثیر کتابخانه تلفنی رنگین کمان شهرداری سمنان بر افزایش فرهنگ مطالعه کودکان و نوجوانان

زهرة میرحسینی (نویسنده مسئول)

استادیار گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال
z_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir

محمد بهرامی

کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال
rahkoosh@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۲۰

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر منابع مطالعاتی در افزایش نرخ مطالعه کودکان و نوجوانان از طریق کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان، که شیوه‌ای جدید در کشور است، می‌باشد.

روش: روش پژوهش حاضر، آزمایشی یا تجربی با استفاده از طرح تک‌گروهی بوده است که شامل طرح گروه پیش‌آزمون- پس‌آزمون می‌باشد. ابزار تحقیق شامل ۲ پرسشنامه است: پیش‌آزمون با هفت سؤال و پس‌آزمون با ۱۳ سؤال. جامعه آماری شامل ۶۹ نفر اعضای جدید کتابخانه در شهریور ۸۹ می‌باشد. برای بررسی تفاوت جواب‌ها در دو پرسشنامه و بررسی فرضیه، از آزمون t استفاده شد.

یافته‌ها: طبق نتایج، بررسی میزان علاقه‌مندی کودکان و نوجوانان به مطالعه کتاب توسط اعضای جدید کتابخانه تلفنی با تحلیل پاسخ در پیش‌آزمون، تعداد (۳۴ نفر، ۴۹/۳ درصد)، گزینه بسیار زیاد را انتخاب کردند. این تعداد در پس‌آزمون تغییر کرده و تعداد (۴۱ نفر، ۵۹/۴ درصد)، در مقایسه با پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون علاقه‌مندی بیشتری را نشان دادند و این روند سیر صعودی داشت. در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در خصوص مطالعه در ۲۴ ساعت شبانه‌روز، یکی از گزینه‌ها مطالعه از ۶۰-۱۲۹ دقیقه بود که ۱۱ نفر (۱۵.۹٪) در پیش‌آزمون به آن پاسخ دادند در حالی که در پس‌آزمون این تعداد به ۲۱ نفر (۳۰.۴۵٪) رسید یعنی کتابخانه تلفنی در افزایش میزان مطالعه اعضا تأثیر داشته است. فرضیه پژوهش مبنی بر نقش مثبت کتابخانه تلفنی در افزایش نرخ مطالعه کودکان و نوجوانان مورد تأیید قرار گرفته و تفاوت معنی‌داری بین پاسخ‌ها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون دیده می‌شود.

اصالت/ارزش: نخستین پژوهش در زمینه کتابخانه تلفنی در ایران است و نتایج حاصل از آن می‌تواند به مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، سازمان فرهنگی-هنری شهرداری و کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در استفاده از این تجربه و اشاعه آن در سطح کشور به‌منظور ارتقاء فرهنگ مطالعه در کودکان و نوجوانان یاری نماید.

کلیدواژه‌ها: مطالعه کودکان، کتابخانه تلفنی، کتابخانه عمومی، شهرداری سمنان، خواندن.

مقدمه

کتاب دریچه‌ای است به سوی جهان شگفت‌انگیز علم و معرفت، و مطالعه راهی است بسیار ساده و عملی برای پرورش استعدادهای خدادادی انسان و آموزش علوم و فناوری که او را در مسیر رشد و تکامل راهنمایی کند. اگر بتوانیم مطالعه را در انسان به صورت عادت درآوریم، دیگر ارتباط او با جهان دانش و آگاهی سخت نخواهد بود و بدون هیچ زحمت و مرارتی خواهد توانست از راه مطالعه، درک و اندیشه خود را نسبت به جهان هستی رشد و تعالی بخشد (غفاری، ۱۳۸۱).

یکی از مهم‌ترین روش‌های ایجاد علاقه و ارتقاء مطالعه در افراد و به خصوص در کودکان و نوجوانان، فراهم نمودن امکاناتی است که تا بدینوسیله آنها به سادگی به اطلاعات دسترسی داشته باشند. در چنین مواردی کتابخانه‌ها و اینترنت گامی وسیع در دسترسی آسان به اطلاعات محسوب می‌گردد. در خصوص دسترسی به کتاب همیشه سعی شده برای جلب مراجعان کتابخانه از امکانات ویژه‌ای استفاده شود. یکی از جذاب‌ترین روش‌های ممکن در ارائه خدمات عملی در کتابخانه‌ها، روش‌هایی است که کتاب به سادگی در اختیار اعضای کتابخانه قرار بگیرد. روش کتابخانه تلفنی^۱ از جمله این روش‌ها می‌باشد که عمل دسترسی به کتاب را برای اعضای آن کتابخانه با یک تلفن فراهم می‌سازد. با ارائه خدمات علمی و پیشرفت این روش در سطح کشور به نظر می‌رسد رشد سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان در کشور افزایش خواهد یافت.

از آنجائی که بالا بودن سرانه مطالعه در هر کشور از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است، مطرح نمودن میزان پایین این سرانه از طریق مسئولان فرهنگی کشور می‌تواند یکی از دغدغه‌های آنها باشد. اما متأسفانه اختلاف شدیدی بین سرانه مطالعه در کشورهای توسعه یافته و ایران وجود دارد.

از طرفی آمار دقیقی از سرانه مطالعه در کشور ما وجود ندارد و آنهایی که اعلام شده نیز چندان زیاد نیست. این در شرایطی است که سرانه مطالعه در جهان گاه تا چند ساعت هم اعلام شده است. این فاصله برای کشور ما که یک کشور با سابقه تمدنی ایرانی و فرهنگ اسلامی است، جای تأمل دارد و برای کم کردن این فاصله باید کوشید.

1. Telephone Library

در عصر حاضر که عصر ارتباطات و عصر انفجار اطلاعات است، شیوه‌های سنتی برای گسترش کتاب‌خوانی شاید پاسخ قابل قبولی دریافت نکند و لازم است علاوه بر استفاده درست از سیستم‌های جدید مطالعه و کسب اطلاعات، از تکنولوژی‌های نوین برای گسترش دادن فرهنگ مطالعه نیز استفاده کرد. از این روست که از سال گذشته طی یک طرح فرهنگی پیشرو با حمایت شورای اسلامی شهرستان سمنان و نیز معاونت فرهنگی شهرداری برای نخستین بار در کشور طرح استفاده از کتابخانه تلفنی برای گسترش فرهنگ مطالعه مطرح شد و پس از برگزاری چندین جلسه کارشناسی، مرکز کتابخانه تلفنی در شهرداری سمنان فعالیت خود را آغاز نمود. لذا این پژوهش درصدد است تا تأثیر این کتابخانه را در ارتقاء فرهنگ مطالعه اعضا را مورد سنجش قرار دهد.

ترویج کتاب‌خوانی میان کودکان و نوجوانان، به معنای تلاش برای علاقه‌مند کردن آن‌ها به مطالعه و ایجاد عادت به مطالعه به عنوان یک برنامه روزانه است. امروزه، کودکان و نوجوانان با حجم عظیمی از اطلاعات که به شکل فعال و غیرفعال دریافت می‌کنند، روبه‌رو هستند.

برای کودک امروزی فضا و امکانات کافی برای استقلال فکری وجود ندارد، امکان آشنایی حسی با طبیعت یا وجود ندارد و یا محدود است، بازی‌ها بیشتر آماده‌اند و به همین دلیل کودک مانند گذشته هنگام بازی نظم‌پذیری، سازمان‌دهی، اداره کردن و اداره شدن از سوی دیگران و مهارت تصمیم‌گیری را نمی‌آموزد. بنابراین، کودک به دنبال دستیابی به گونه‌ای استقلال درونی است. کودک امروزی خیلی زود دنیای کودکی را ترک می‌کند، پرده از رازها برایش کنار می‌رود و احساس دانستن همه چیز، تمام احساس شگفتی و کنجکاوی‌ای که او را به سوی علم و خلاقیت راهنمایی کند، راه را برای پیشرفت‌های بیشترش می‌بندد. این بی‌تفاوتی ناشی از دانستن همه چیز، برای زندگی او زیانبار است. از طرفی تلاش خانواده‌ها و مربیان و آموزگاران، از مهد کودک تا دبیرستان، در انباشت اطلاعات علمی در ذهن کودکان و نوجوانان از یک سو، و نقش کامپیوتر و دنیای مجازی از سوی دیگر، ارتباط کودکان و نوجوانان را با دنیای واقعی، به‌ویژه جامعه انسانی محدود کرده است (قرنل ایاغ، ۱۳۸۳).

با توجه به موارد فوق اگر محیط‌های خانوادگی نیز غیرعلمی باشند، میزان مطالعه افراد ممکن است تحت تأثیر قرار بگیرد. افرادی که به وضعیت زندگی و نیازهای کودک و نوجوان

امروزی آگاهی دارند، می‌دانند که کتاب امن‌ترین پناهگاه کودک و نوجوان است. لذا بررسی راه‌های تشویق به مطالعه از دهه‌های قبل در اکثر کشورها مورد توجه قرار گرفته است و از آنجا که آموزش و تمرین در دوران کودکی نقش اساسی در شکل‌گیری فرهنگ مطالعه دارد، بررسی راه‌های عملی و ساده تشویق به مطالعه برای این گروه مورد توجه ویژه‌ای قرار دارد.

کتابخانه تلفنی رنگین کمان و محتوای آن

با توجه به جدید بودن موضوع این تحقیق و گذشت کمتر از ۳ سال از راه‌اندازی این کتابخانه، تاکنون تحقیق یا پژوهشی در داخل کشور در این خصوص انجام نشده است. بنابراین با بررسی‌ها و تحقیقات انجام شده در خارج از کشور با عبارت telephone library برخورد نموده که ماهیت آن کاملاً با عبارت مشابه (ترجمه فارسی) آن متفاوت بوده است. در حقیقت telephone library ارائه اطلاعات و خدمات مرجع از طریق تلفن است که با روشی که در کتابخانه تلفنی شهرستان سمنان به کار گرفته شده، متفاوت است.

اهداف مهم طرح کتابخانه تلفنی رنگین کمان عبارتند از:

۱- ایجاد فضای فرهنگی بهتر برای مطالعه بیشتر (ایجاد امکانات دسترسی سریع‌تر به منابع

اطلاعاتی)؛

۲- افزایش اطلاعات و آگاهی کودکان از رهگذر مطالعه تلفنی.

آمارهای مرکز کنترل و سرویس‌دهی کتابخانه تلفنی حاکی از آن است که در یک بازه زمانی شش‌ماهه (آغاز به کار این مرکز تا پایان فروردین ماه ۸۸) بیش از ۲۸ هزار نسخه کتاب برای جامعه حدوداً ۴ هزار نفری مبادله شده است (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۸۸). مهم‌ترین هدف این مرکز افزایش سرانه مطالعه و تقویت فرهنگ مطالعه و نهادینه کردن آن برای کودکان و نوجوانان است. به گفته مدیران این مرکز، سرانه مطالعه در بین کودکان و نوجوانان بعضاً حتی تا حدود ۱۰ ساعت افزایش یافته است (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۹۰). این آمار نشان می‌دهد که اگر شرایط مناسب برای شهروندان ایجاد شود، میل به مطالعه به‌خصوص در کودکان و نوجوانان افزایش می‌یابد. بنابراین مسئولان فرهنگی باید تلاش نمایند، راهکارهای لازم جهت تشویق و میل به مطالعه در افراد را افزایش دهند.

هدف کلی از برپایی و راه‌اندازی این کتابخانه، دسترسی آسان کتاب برای مراجعان از طریق تماس تلفنی، به‌خصوص جهت دسترسی کودکان و نوجوانان به کتاب بوده است. نحوه عضویت در این کتابخانه از طریق تلفن گویا که حاوی متنی آهنگین و جذاب برای کودکان می‌باشد انجام می‌گیرد و پس از آن اعضای کتابخانه تلفنی در منزل با مراجعه به لیست مجموعه کتاب‌های کتابخانه و فهرست‌های در دسترس، کتاب مورد نظر را انتخاب کرده و سپس با تماس تلفنی با این کتابخانه، آنرا سفارش می‌دهند. در مرحله بعد، کتاب از طریق پیک موتوری به درب منزل ارسال می‌گردد. پس از اتمام دوره امانت، عضو مربوطه با مرکز کتابخانه تلفنی تماس گرفته و پیک موتوری برای تحویل کتاب مورد نظر به منزل مراجعه می‌کند. لازم به ذکر است که استفاده از خدمات علمی کتابخانه تلفنی توسط اعضای کتابخانه، به‌حدی مورد استقبال اعضای این کتابخانه قرار گرفته است که در حال حاضر، میانگین ماهانه ۲۰۰۰ جلد کتاب امانت داده می‌شود. این علاقه‌مندی به خدمات ارائه شده موجب شده که روزانه تعداد زیادی به جمع اعضای کتابخانه تلفنی اضافه شود (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۹۰).

پرسش‌های اساسی

- ۱- میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه چقدر است؟
- ۲- آیا کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان باعث افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی شده است؟
- ۳- آیا کتابخانه تلفنی امکان دسترسی سریع و آسان به کتاب را برای کودکان و نوجوانان سمنانی فراهم کرده است؟
- ۴- آیا کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنانی و خانواده‌های ایشان مؤثر بوده است؟

روش پژوهش

این تحقیق به‌صورت آزمایشی یا تجربی انجام شده است. طرح‌های پژوهش آزمایشی بسته به شرایط انجام پژوهش به چند مقوله تقسیم می‌شوند که عبارتند از: طرح‌های تک گروهی ۲. طرح‌های با استفاده از گروه گواه ۳. طرح‌های عاملی ۴. طرح‌های شبه آزمایشی و

۵. طرح‌های نمونه جدا. در این پژوهش از طرح‌های تک‌گروهی در قالب طرح گروه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده است. در این روش از خودآزمودنی‌ها به‌عنوان گروه گواه استفاده می‌شود. در این طرح آزمودنی‌ها در رابطه با متغیر وابسته دو بار مشاهده و سنجیده می‌شوند. یکی از ویژگی‌های این طرح این است که چون در آن فقط یک گروه در هر دو مرحله پیش و پس‌آزمون شرکت می‌کنند، نیازی به هم‌تا کردن آن با گروه دیگر نیست (میرزایی، ۱۳۸۸).

تعداد اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری شهر سمنان قبل از شروع این تحقیق ۵۴۵۵ نفر بوده است. نظر به این که سؤال از تمامی اعضای کتابخانه تلفنی در زمان اجرای پژوهش ممکن نبود، و با توجه به استفاده از روش تجربی در این تحقیق، برای انتخاب گروه آزمون - گواه فقط اعضای جدید در هنگام ثبت‌نام در جامعه آماری قرار گرفتند که تعداد آنها در تاریخ شهریورماه ۸۹ به ۶۹ نفر می‌رسید. در این پژوهش، از دو پرسشنامه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده است طوری که در زمان ثبت‌نام اعضای جدید کتابخانه، پرسشنامه پیش‌آزمون در بین جامعه مربوطه توزیع شد و پس از گذشت یک دوره ۶ ماهه و استفاده از مجموعه کتابخانه توسط اعضای کتابخانه، پرسشنامه پس-آزمون، بین همان جامعه مورد نظر که فرم پرسشنامه پیش‌آزمون را تکمیل نموده بودند، توزیع گردید. یافته‌های حاصل از آن بررسی و از طریق آمار توصیفی و آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

از آنجا که روایی و پایایی در مورد ابزار گردآوری اطلاعات در نظرسنجی و نیز پژوهش تجربی مورد توجه می‌باشد، برای بررسی روایی پرسشنامه‌ها ابتدا پرسشنامه اولیه در مطالعه مقدماتی به ۲۰ نفر از اعضای قبلی کتابخانه و ۶ نفر از همکاران صاحب‌نظر (کتابدار، مسئول کتابخانه، استادان کتابداری و همکار با تجربه) داده شد تا ابهامات احتمالی رفع گردد. نتیجه این بررسی‌های مقدماتی، تغییر جمله‌بندی برخی از سؤال‌ها، اضافه کردن سؤال و تهیه پرسشنامه نهایی بود. در ضمن پرسشنامه نهایی نیز به‌صورت مصاحبه توسط محققان پرسش شده است تا اگر در مورد افرادی مانند کودکان و نوجوانان نیاز به توضیح وجود داشت، توضیحات لازم داده شود. نتایج بررسی آزمون مقدماتی پرسشنامه و پایلوت آن با ضریب آلفای کرونباخ در حدود ۰/۹۵ بوده است، که بیانگر پایایی پرسشنامه مزبور می‌باشد.

یافته‌ها

پرسش اول تحقیق درباره میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه است. برای پاسخ به این پرسش اساسی، از سؤال ۱ در پرسشنامه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد و پاسخ‌دهندگان در هر دو آزمون مورد سنجش قرار گرفتند. نتیجه حاصل به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱. میزان علاقه‌مندی افراد برای مطالعه (پیش‌آزمون)

درصد	فراوانی	علاقه‌مندی
۴۹.۳	۳۴	بسیار زیاد
۳۶.۲	۲۵	زیاد
۱۳.۰	۹	متوسط
۱.۵	۱	کم
۰	۰	خیلی کم
۱۰۰.۰	۶۹	جمع کل

جدول ۱ نشان می‌دهد که میزان علاقه‌مندی کودکان و نوجوانان به مطالعه در پیش‌آزمون، تعداد ۳۴ نفر یا ۴۹/۳ درصد گزینه بسیار زیاد، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه زیاد، ۹ نفر یا ۱۳ درصد گزینه متوسط، و تعداد ۱ نفر یا ۱/۵ درصد گزینه کم را انتخاب کردند.

جدول ۲ میزان علاقه‌مندی اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری شهر سمنان به مطالعه (پس‌آزمون)

درصد	فراوانی	علاقه‌مندی
۵۹/۴	۴۱	بسیار زیاد
۳۶/۲	۲۵	زیاد
۴/۳	۳	متوسط
۰	۰	کم
۰	۰	خیلی کم
۱۰۰	۶۹	جمع کل

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در پس‌آزمون، به چه میزان به مطالعه علاقه‌مند می‌باشند. پاسخ‌دهندگان در پس‌آزمون تعداد ۴۱ نفر یا ۵۹/۴

درصد بسیار زیاد، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد زیاد، تعداد ۳ نفر یا ۴/۳ درصد متوسط ابراز
علاقه کردند و علاقه کم و خیلی کم توسط افراد مورد پژوهش انتخاب نشد. برای سنجش
معنی دار بودن تفاوت میانگین‌ها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از آزمون t استفاده شد:

جدول ۳. آزمون فرضیه «کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه اعضا تأثیر دارد.»

نتیجه آزمون در سطح آلفا ٪۵	P_value	آماره t	فرضیه
مؤثر بوده است (H_0 رد می‌شود)	۰/۰۳۵	۲/۱۵۵	کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه اعضا تأثیر دارد

جدول ۳ یافته‌های حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. طبق داده‌ها، مقدار P- Value
۰/۰۳۵ محاسبه شد که با توجه به این که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، لذا استنباط آماری چنین
خواهد بود که اختلاف معناداری میان میانگین علاقه به مطالعه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
وجود دارد. لذا به لحاظ آماری می‌توان ادعا کرد که کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه
اعضا تأثیر دارد.

پرسش دوم پژوهش به این مسأله می‌پردازد که آیا کتابخانه تلفنی شهر سمنان عامل
افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی بوده است یا خیر. برای پاسخ به این پرسش از
میزان مطالعه آنها در شبانه‌روز در پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده تا اختلاف آنها سنجیده
شود. نتیجه این سؤال به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۴. میزان مطالعه شما در شبانه‌روز (پیش‌آزمون)

درصد	فراوانی	میزان مطالعه
۱۷/۴	۱۲	کمتر از ۳۰ دقیقه
۵۲/۲	۳۶	بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه
۱۵/۹	۱۱	بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه
۱۴/۵	۱۰	بیشتر از ۱۲۰ دقیقه
۱۰۰	۶۹	جمع کل

جدول شماره ۴ میزان مطالعه افرادی که هنوز عضو کتابخانه تلفنی نشده‌اند را در شبانه‌روز نشان می‌دهد. داده‌ها نشان می‌دهد که این افراد در پیش‌آزمون، تعداد (۱۲ نفر یا ۱۷/۴ درصد) گزینه کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۳۶ یا ۵۲/۲ درصد گزینه بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۱۱ نفر یا ۱۵/۹ درصد گزینه بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه مطالعه، و تعداد ۱۰ نفر یا ۱۴/۵ درصد گزینه بیشتر از ۱۲۰ دقیقه مطالعه را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۵. درصد فراوانی میزان مطالعه در شبانه روز (پس‌آزمون)

میزان مطالعه	فراوانی	در صد
کمتر از ۳۰ دقیقه	۱۱	۱۵/۹۵
بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه	۱۹	۲۷/۵۵
بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه	۲۱	۳۰/۴۵
بیشتر از ۱۲۰ دقیقه	۱۴	۲۰/۳
تعداد بی‌پاسخ	۴	۵/۸
جمع	۶۹	۱۰۰/۰

جدول شماره ۵، میزان مطالعه اعضای کتابخانه تلفنی را در شبانه‌روز نشان می‌دهد. در پس‌آزمون، تعداد ۱۶ نفر یا ۲۳/۲ درصد گزینه کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۴۱ یا ۵۹/۴ درصد گزینه بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۴ نفر یا ۵/۸ درصد گزینه بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه مطالعه، و تعداد ۴ نفر یا ۵/۸ درصد گزینه بیشتر از ۱۲۰ دقیقه مطالعه را انتخاب کردند. نتایج نشان‌دهنده این است که میزان مطالعه پاسخ‌دهندگان در پس‌آزمون به نسبت پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون بیشتر می‌باشد. به عبارت دیگر این سامانه باعث شده که سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنان افزایش یابد. برای سنجش این ادعا، میانگین میزان مطالعه اظهار شده جامعه مورد مطالعه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از طریق آزمون t مورد ارزیابی قرار گرفت تا مشخص شود که آیا میان میانگین‌ها در این دو برهه اختلاف معنی‌داری هست یا خیر.

جدول ۶. آزمون فرضیه «کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد»

نتیجه آزمون در سطح آلفا %۵	P_value	آماره t	فرضیه
بلی (H ₀ رد می شود)	۰/۰۲۶	۲/۲۷۹	کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد

جدول ۶ یافته‌های حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. طبق داده‌ها، مقدار P- Value ۰/۰۲۶ محاسبه شد که با توجه به این که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، لذا استنباط آماری چنین خواهد بود که اختلاف معناداری میان میانگین علاقه به مطالعه در پیش آزمون و پس آزمون وجود دارد. لذا می‌توان به لحاظ آماری ادعا کرد که کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد.

پرسش سوم پژوهش به این مسأله می‌پردازد که آیا کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان دسترسی سریع و آسان به کتاب را فراهم کرده است. برای پاسخ به این پرسش، امکان دسترسی اعضای کتابخانه تلفنی به کتاب در پیش آزمون و پس آزمون مورد سنجش قرار گرفت:

جدول ۷. درصد فراوانی امکان دسترسی اعضای کتابخانه تلفنی به کتاب (پیش آزمون)

امکان دسترسی	فراوانی	درصد
عالی	۲۵	۳۶/۲
خوب	۱۹	۲۷/۵
متوسط	۱۵	۲۱/۷
کم	۷	۱۰/۱
خیلی کم	۳	۴/۳
جمع کل	۶۹	۱۰۰

جدول شماره ۷، پاسخ جامعه مورد بررسی را درباره امکان دسترسی پاسخ‌دهندگان در پیش آزمون نشان می‌دهد. طبق داده‌های جدول، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه عالی، تعداد ۱۹ نفر یا ۲۷/۵ درصد گزینه خوب، تعداد ۱۵ نفر یا ۲۱/۷ درصد گزینه متوسط، تعداد ۷ نفر یا ۱۰/۱ درصد گزینه کم، و تعداد ۳ نفر یا ۴/۳ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کردند.

جدول ۸. درصد فراوانی امکان دسترسی به کتاب از طریق کتابخانه تلفنی (پس‌آزمون)

امکان دسترسی	فراوانی	درصد
عالی	۳۸	۵۵/۱
خوب	۲۵	۳۶/۲
متوسط	۲	۲/۹
کم	۲	۲/۹
بی‌پاسخ	۲	۲/۹
جمع کل	۶۹	۱۰۰

جدول شماره ۸ پاسخ‌های جامعه مورد مطالعه درباره امکان دسترسی را در پس‌آزمون نشان می‌دهد. طبق داده‌های این جدول، تعداد ۳۸ نفر یا ۵۵/۱ درصد گزینه دسترسی عالی، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه خوب، تعداد ۲ نفر یا ۲/۹ درصد گزینه متوسط، و تعداد ۲ نفر یا ۲/۹ درصد گزینه دسترسی کم را انتخاب کردند و ۲ نفر نیز به این سؤال پاسخ ندادند. بنابراین یافته‌ها حاکی از این است که امکان دسترسی افراد به کتاب با وجود کتابخانه تلفنی بیشتر شده است. به‌عنوان مثال در پیش‌آزمون تعداد ۲۵ نفر گزینه عالی را انتخاب کردند در حالی که در پس‌آزمون تعداد ۳۸ نفر گزینه عالی را انتخاب کردند.

پرسش چهارم درباره تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنان و خانواده‌های ایشان است. جدول ۹ حاصل یافته‌های تحقیق برای این پرسش است:

جدول ۹. درصد فراوانی میزان تأثیر روش کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل بین فرد و خانواده

تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل	فراوانی	درصد
عالی	۲۱	۳۰/۴
خوب	۳۷	۵۳/۶
متوسط	۶	۸/۷
بی‌پاسخ	۵	۷/۲
جمع کل	۶۹	۱۰۰

طبق داده‌های جدول فوق، تعداد ۲۱ نفر یا ۳۰/۴ درصد گزینه تأثیر عالی، تعداد ۳۷ نفر یا ۵۳/۶ درصد گزینه تأثیر خوب و تعداد ۶ نفر یا ۸/۷ درصد گزینه تأثیر متوسط را انتخاب

کردند. طبق این یافته، مشاهده می‌شود که طبق ادعای پاسخ‌دهندگان، کتابخانه تلفنی سمنان باعث افزایش تعامل کودکان و نوجوانان با خانواده‌های ایشان شده است.

نتیجه‌گیری

برای جمع‌بندی نتایج، به یافته‌های حاصل از پرسش‌ها و فرضیه‌ها می‌پردازیم. در پاسخ به پرسش اول درباره میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه، نتایج نشان‌دهنده این است که اکثریت این افراد علاقه‌مندی خود به مطالعه را قبل از استفاده از سامانه کتابخانه تلفنی اظهار داشته‌اند. در ضمن، پاسخ‌گویانی که علاقه‌مندی خود را به مطالعه قبل از عضویت در کتابخانه تلفنی ابراز کرده‌اند، بیش از نیمی از جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. با وجود این، ایجاد علاقه‌مندی در کودکان و نوجوانان به مطالعه، سیر صعودی خود را طی کرده است و اعضای کتابخانه پس از مطالعه منابع و استفاده از خدمات کتابخانه تلفنی علاقه‌مندی بیشتری نسبت به پیش‌آزمون اظهار کرده‌اند و این مطلب توسط آزمون t تأیید گردید. به عبارتی استفاده از کتابخانه تلفنی بیشتر از قبل مورد توجه قرار گرفته و باعث علاقه بیشتری شده است. این نتیجه با تحقیق ففال (۱۳۷۱) در خصوص بررسی رابطه هوش و علاقه به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در بین گروهی از دانش‌آموزان ابتدایی هم‌خوانی دارد؛ به طوری که دانش‌آموزان در آن پژوهش اظهار کردند که به مطالعه علاقه دارند. همچنین این نتیجه با تحقیقات مجذوب و آبو^۱ (۲۰۱۰) در خصوص تمرین خواندن و خواندن کتاب برای کودکان در گروه همسالان مهد کودک و تحقیق وونگ^۲ (۱۹۹۴) در خصوص پیشرفت بی‌واسطه در زمینه ضرورت و عادت به مطالعه، و تحقیق سانکور^۳ (۱۹۹۲) در خصوص تشویق دراز مدت در عادت به مطالعه همخوانی دارد. این تحقیقات نیز به عامل محرک بیرونی و ارائه خدماتی مانند کتاب‌خوانی برای گروه‌های کودکان در خارج از کتابخانه، در ایجاد علاقه به مطالعه تأکید کرده‌اند.

در پاسخ به پرسش دوم درباره تأثیر کتابخانه تلفنی در سرانه مطالعه، نتایج نشان‌دهنده این است که میزان مطالعه پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون به نسبت اعضای کتابخانه تلفنی کمتر

1. Majzub & Abu

2. Wong

3. Sancore

می‌باشد، ولی در پس آزمون میزان مطالعه افزایش داشته است. به عبارتی این کتابخانه باعث افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شده است. معنی داری اختلاف میانگین مطالعه مورد ادعای افراد از طریق آزمون t تأیید شد و لذا می‌توان ادعا کرد که راه‌اندازی کتابخانه تلفنی در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی تأثیرگذار بوده است.

در پاسخ به پرسش سوم دربارهٔ ایجاد امکان دسترسی سریع و آسان به کتاب را برای کودکان و نوجوانان سمنانی توسط کتابخانه تلفنی، نتایج داده‌ها حاکی از این است که امکان دسترسی این افراد در پیش آزمون، کمتر از اعضای کتابخانه تلفنی می‌باشد. می‌توان گفت که به دلیل دسترسی خاص اعضای این کتابخانه به کتاب توسط پیک، امکان دسترسی به منابع در کمترین زمان ممکن صورت گرفته است. این نتیجه با تحقیق ویسی‌نژاد (۱۳۸۶) در خصوص بررسی راهکارهای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به مطالعه و کتاب‌خوانی هم‌خوانی دارد و در آن تحقیق، یکی از دلایل عدم انگیزه در دانش‌آموزان برای مطالعه کمبود کتاب و عدم دسترسی به کتاب ذکر شده است.

در پاسخ به پرسش چهارم دربارهٔ تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنانی و خانواده‌های ایشان، نتایج بیانگر این است که روش کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان، تعامل خوبی را بین کتابخانه و خانواده اعضای این کتابخانه برقرار نموده است. به نظر می‌رسد این کتابخانه با توجه به جذابیت و نحوهٔ خدماتی که ارائه می‌دهد، فرهنگ مطالعه و صحبت درباره منابع مطالعه شده را در میان کودکان و نوجوانان و خانواده‌های ایشان برقرار کرده است. این نتیجه با تحقیق امینی (۱۳۷۸) در مورد نقش خانواده در میزان گرایش جوانان به مطالعه متون غیردرسی همخوانی ندارد زیرا در تحقیق وی خانواده‌ها علی‌رغم تمکن مالی و زندگی در منطقه ۱ شهر تهران توجه کافی به امر مطالعه فرزندان نداشته و تعاملی نیز بین آنها وجود نداشته است.

پیشنهادها

۱- با توجه به نتایج این تحقیق پیشنهاد می‌شود استفاده از الگوی کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در سایر کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش شهرداری‌ها و نهاد کتابخانه‌های عمومی

کشور و کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مورد استفاده قرار گیرد تا دسترسی به منابع کتابخانه‌ها سریع‌تر انجام گیرد و پیوند با جامعه محلی خارج از مکان کتابخانه برقرار گردد.

۲- با توجه به تأثیر کتابخانه تلفنی در افزایش رشد مطالعه کودکان، پیشنهاد می‌شود آموزش تلفنی به والدین و تبلیغ از طریق رسانه‌های ملی برای این کتابخانه صورت گیرد. در این راستا می‌توان یک خانواده از اعضای این کتابخانه تلفنی که دست کم دارای دو فرزند در مقاطع مختلف تحصیلی باشند را انتخاب و مصاحبه با آنها در شبکه‌های تلویزیونی در رابطه با جایگاه کتاب در خانواده و استفاده از کتابخانه تلفنی و برنامه‌هایی که خانواده برای علاقه‌مند کردن فرزندانشان انجام داده و می‌دهند را به نمایش عموم گذاشت.

۳- برگزاری یک دوره آموزشی «نحوه استفاده از کتابخانه تلفنی» برای کودکان و نوجوانان یک مدرسه و بررسی نتیجه این دوره آموزشی و در صورت جواب مورد نظر، اشاعه آن به سایر مدارس در استان سمنان و سپس سایر استان‌ها.

۴- اطلاع‌رسانی به کودکان و نوجوانان برای استفاده از کتابخانه تلفنی و معرفی آن از طریق رادیو و تلویزیون، حداقل به مدت یک هفته در قالب یک برنامه مداوم در هفته کتاب یا در طول نمایشگاه بین‌المللی کتاب توصیه می‌شود.

منابع

- امینی، بهروز (۱۳۷۸). عادت به مطالعه؛ پژوهشی درباره نقش خانواده در میزان گرایش جوانان به مطالعه متون غیردرسی. پایان‌نامه کارشناس ارشد، دانشگاه گیلان، رشت.
- غفاری، سعید (۱۳۸۱). شیوه‌های عادت به مطالعه در کودکان. پیام کتابخانه، ۱۲ (۳ و ۴)، ۱۴-۲۱.
- سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی رنگین کمان (۱۳۸۸). گزارشات. بازبایبی شده در تاریخ ۳ خرداد، ۱۳۹۱، از: <http://94.183.190.65:8080/>
- فقال، پروین (۱۳۷۱). رابطه هوش و علاقه به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در بین گروهی از دانش‌آموزان ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران.
- قرن‌ایاغ، ثریا (۱۳۸۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. تهران: سمت.
- میرزایی، خلیل (۱۳۸۸). پژوهش، پژوهشگری و پژوهش‌نامه‌نویسی. تهران: جامعه‌شناسان.

ویسی‌نژاد، سیما (۱۳۸۶). بررسی راهکارهای ترغیب به مطالعه در کودکان و نوجوانان. کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۱۲-۱۱۴، ۱۵-۲۰.

References

- Majzub, R. & Abu, S. (2010). The practice of reading books and reading to children in the context of peer-groups in the preschool classroom. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 753-757.
- Sancore, J. (1992). Encouraging the lifetime reading habit. *Journal of reading*, 35 (b), 474-477.
- Wong. Shelleg et al (1994). Characterizing teacher- student interaction reading recovery lessons. National Reading Research Center, *Reading Research Report*, 17, Retrieved May 16, 2012, from: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED375392.pdf>

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

میرحسینی، زهره و بهرامی، محمد (۱۳۹۱). بررسی میزان تأثیر کتابخانه تلفنی رنگین کمان شهرداری سمنان بر افزایش فرهنگ مطالعه کودکان و نوجوانان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸ (۱)، ۱۰۱-۱۱۵.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی